

TEVEKKÜL

İMAN TEVEKKÜL ETMEYİ GEREKTİRİR.....	1
TEVEKKÜL NE DEMEKTİR?.....	1
ESBABA RIAYET VE TEVEKKÜL.....	2
TEVEKKÜL VE MERTEBELERİ.....	2
ŞEYTANIN MÜTEVEKKİL ÜZERİNDE TESİRİ OLAMAZ.....	2
TEVEKKÜL EDENLE ETMEYENİN MİSALİ.....	3
BELA VE MUSİBETLERE KARŞI TEVEKKÜL.....	3
TEVEKKÜLSÜZ KİŞİNİN DURUMU.....	4
TEVEKKÜLÜN BÜYÜKLERİN HAYATINDAKİ YERİNDEN BİRKAÇ MİSAL.....	4
HAYIR, ALLAH'IN İHTİYAR BUYURDUĞU HUSUSTADIR (“ELHAYRU Fİ MAHTÂRAHULLAH”).....	5
İBRAHİM HAKKI'DAN.....	5
Özet.....	6

İman Tevekkül Etmeyi Gerektirir

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

Gerçek müminler ancak o müminlerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman imanlarını arttırır. Ve bunlar yalnızca Rablerine tevekkül ederler. (Enfal Suresi, 8/2)

وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

Gerçek mü'minler iseniz Allah'a itimad-ı tâmmе içinde bulunun! (Mâide Sûresi, 5/23)

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre, hâdisâtın tazyikatından kurtulabilir. "Tevekkeltü alâllah" der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle, hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlakın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra, saadet-i ebediyeye girmek için Cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları, uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker.

Demek, iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyi iktiza eder. (Yirmi Üçüncü Söz, Üçüncü Nokta)

Tevekkül Ne Demektir?

وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

“Tevekkül edecekler başkasına değil, sadece ve sadece Allah'a güvenip dayansınlar.” (İbrahim Sûresi, 14/12)

Tevekkül¹; kalbin Allah'a tam itimat ve güveni, hatta başka güç kaynakları mülâhazasından bütün bütün sıyrılması mânâsına gelir. Bu ölçüde bir güven ve

¹ Tevekkül fiili mastarı ve çeşitli çekimleri ile Kur'ân-ı Kerîm'de 58 ayette, 70 defa zikredilmiştir.

itimât olmazsa, tevekkûlden söz edilemez; kalb kapıları ağıyâra açık kaldığı sürece de hakikî tevekkûle ulaşılamaz.

Tevekkûl; sebepler dairesinde arızasız esbâba riâyât edip, sonra da Kudretî Sonsuz'un üzerimizdeki tasarrufunu intizardır ki, iki adım ötesi, çok Hak dostu tarafından "gassâlin elindeki meyyit" sözüyle ifadelendirilen¹ teslim mertebesidir. Birkaç kadem ötede ise, her şeyi bütün bütün Allah'a havale edip, yine her şeyi O'ndan bekleme makamı sayılan tefviz gelir.

Diğer bir mânâda bu, hak yolcusunun, vicdanındaki nokta-i istinat ve nokta-i istimdadın ihtarıyla, aczini, fakrını duyup, hissettikten sonra "Tut beni elimden; tut ki, edemem Sensiz!" diyerek o biricik güç, irade ve meşîet kaynağına yönelmesidir.

Diğer bir yaklaşımla tevekkûl; Cenâb-ı Hak ve O'nun nezdindekilere bel bağlayıp itimât etme ve O'ndan başkasına kalbin kapılarını bütün bütün kapama demektir ki; buna, bedenin ubûdiyete, kalbin rubûbiyete kilitlemesi de diyebiliriz. (Kalbin Zümrüt Tepeleri-1)

Esbaba Riayet ve Tevekkül

Ve dedi ki: "Ey yavrularım! (şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin. Gerçi ben ne yapsam, Allah'ın takdirini sizden engelleyemem. Hüküm yalnızca Allah'ındır. Onun için bütün tevekkül edenler O'na tevekkül etmelidirler." (Yusuf Suresi, 12/67)

Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek, müsebbebatı yalnız Cenâb-ı Haktan istemek ve neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir.² (Yirmi Üçüncü Söz, Üçüncü Nokta)

Sehl b. Abdullah Tüsterî: "Çalışıp kazanma esasını tenkit eden (Allah ve Resûlü tarafından konulan) kanunları tenkit etmiş olur, tevekkülü tenkit eden kimse, (kadere) imanı tenkit etmiş olur" demiştir. (Kuşeyri Risalesi)

Hz. Enes'in anlattığına göre bir adam "Ey Allah'ın Resulü, devemi bağlayıp da mı tevekkül edeyim, yoksa onu serbest bırakıp da mı tevekkül edeyim!" diye sorunca Hz. Peygamber: "Onu bağla, sonra tevekkül et" buyurmuşlardır. (Tirmizi, Kıyâmet, 60)

Tevekkül ve Mertebeleri

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

"Kim Allah'a tefviz-i umûr ederse O, ona kâfidir." (Talâk Sûresi, 65/3)

² Bu mevzuda objektif ve herkes için geçerli olan esas, sebepler dairesinde yaşadığımızdan dolayı esbâba arızasız riâyât edip, sonra da Kudretî Sonsuz'un üzerimizdeki tasarrufunu intizar etme şeklinde özetleyebileceğimiz "tevekkül" çizgisine ulaşmaktır. Sebepleri yerine getirmekle beraber onlara tesîr-i hakikî vermeme ve neticeyi Cenâb-ı Hak'tan bekleme mü'mince bir davranıştır.

لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا تُرْزَقُونَ الطَّيْرُ تَعُدُّو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا

"Eğer Cenâb-ı Hakk'a lâyıkıyla tevekkül edebilseydiniz, sizi, sabah yuvasından aç ayrılıp, akşam tok olarak dönen kuşların beslendiği gibi rızıklandırırđı." (Tirmizî, Zühd 33)

Allah'a güven ve itimat ile başlayıp, kalben her türlü beşerî güç ve kuvvetten teberrî etme kuşağında sürdürülen ve neticede her şeyi Kudreti Sonsuz'a havale edip vicdânen tam bir itmi'nana ulaşma ile sona eren rûhanî yolculuğun başlangıcına "tevekkül", az ötesine "teslim", iki adım ilerisine "tefviz" ve son durağına da "sika" denile gelmiştir.

Şeytanın Mütevekkil Üzerinde Tesiri Olamaz

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

Şüphesiz ki iman edip de Rablerine tevekkül edenler üzerinde o şeytanın hiçbir nüfuzu yoktur. (Nahl Suresi, 16/99)

Tevekkül Edenle Etmeyenin Misali

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer: Vaktiyle iki adam, hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri, hem ahmak, hem mağrur olduğundan, yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi:

"Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim; malımı belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükünle beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın, gittikçe ağırlaşan şu yüklere takat getiremeyecek. Kaptan dahi, eğer seni bu halde görse, ya divanedir diye seni tard edecek; ya "Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihzâ ediyor. Hapsedilsin" diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında zaafı gösteren tekebbürünle, aczi gösteren gururunla, riyayı ve zilleti gösteren tasannuunla kendini halka müdhike yaptın. Herkes sana gülüyor" denildikten sonra o biçarenin akli başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh, Allah senden razı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum" dedi.

İşte, ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hadisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekavet-i uhreviyeden ve tazyikat-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın. (Yirmi Üçüncü Söz, Üçüncü Nokta)

Bela ve Musibetlere Karşı Tevekkül

قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

De ki: "Hiçbir zaman bize Allah'ın bizim için takdir ettiğinden başkası dokunmaz. O bizim mevlamızdır. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler." (Tevbe Suresi, 9/51)

Maddî musibetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ, gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücum eden arılara iliştikçe fazla tehacüm göstermeleri, lâkayt kaldıkça dağılmaları gibi, maddî musibetlere de büyük nazarıyla, ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musibet cesetten geçerek kalbde de kökleşir, bir mânevî musibeti dahi netice verir, ona istinad eder, devam eder. Ne vakit o merakı, kazâyâ rıza ve tevekkül vasıtasıyla izale etse, bir ağacın kökü kesilmesi gibi, maddî musibet hafifleşe hafifleşe, kökü kesilmiş ağaç gibi kurur, gider. Bu hakikati ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey biçare feryadı belâdan kıl tevekkül,

Zira feryat belâ ender hatâ ender belâdır bil.

Eğer belâ vereni buldunsa, safâ ender atâ ender belâdır bil.

Eğer bulmazsan, bütün dünya cefâ ender fenâ ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırırısın küçük bir belâdan? Gel, tevekkül kıl.

Tevekkülle belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Nasıl ki mübarezede müthiş bir hasma karşı gülmekle, adâvet musalâhaya, husumet şakaya döner, adâvet küçülür, mahvolur, tevekkül ile musibete karşı çıkmak dahi öyledir. (ikinci Lema)

Tevekkülsüz Kişinin Durumu

Şirk ve dalâletin ve fısk ve sefahetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemler içinde nihayetsiz ağır bir yükü, zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü insan Cenâb-ı Hakkı tanımazsa ve Ona tevekkül etmezse, o vakit, insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere maruz, elemli, kederli bir fâni hayvan hükmünde olup, bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firak elemi ni çeke çeke, nihayette, bâki kalan bütün ahbabını bir firak-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulûmatına yalnız olarak gider. Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyar ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile nihayetsiz elemlerle ve emellerle faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makasidın tahsiline, semeresiz, boşu boşuna çalışır. Hem kendi vücudunu

yükleyemediği halde, koca dünya yükünü biçare beline ve kafasına yüklenir. Daha Cehenneme gitmeden Cehennem azâbını çeker.

Evet, şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azâbı hissetmemek için, ehl-i dalâlet, iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğuyla muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman, kabre yakın olduğu vakit, birden hisseder.

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîme tevekkül ile tedavi eder. Hayat ve vücudun yükünü Onun kudretine, rahmetine teslim edip, kendine yüklemeyip, belki kendisi o hayatına ve nefsine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin "nâtık bir hayvan" değil, belki hakikî bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhane-i Rahman olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudat ise esmâ-i İlâhiyenin aynaları olduklarını ve masnuatı ise her vakit tazelenen mektubat-ı Samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyattan gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulûmatından kurtarır. (Otuz İkinci Söz, İkinci Noktanın İkinci Mebhası)

Tevekkülün Büyüklerin Hayatındaki Yerinden Birkaç Misal

İnsanlığın İftihar Tablosu, düşman gölgelerinin mağaranın içine düştüğü ve herkese ürperti veren tehditlerinin Sevr'in duvarlarına çarpıp yankılandığı esnada bile, fevkalâde bir güven ve emniyet içinde: *"Tasalanma, Allah bizimle beraberdir!"* (Tevbe Sûresi, 9/40) demiştir.

Hz. İbrahim ateşe atılırken bile **"حَسْبِيَ اللَّهُ"** deyip, (Buhârî, *tefsîru sûre* (3) 13) *"Cenâb-ı Hakk'ın benim hâlimi bilmesi, benim bir şey istememe ihtiyaç bırakmamıştır."* demiştir.

Diğer yandan Hz. İbrahim, hanımı Hz. Hacer'i ve oğlu Hz. İsmail'i ıssız bir çöle bırakıp geri döndüğünde, Hz. Hacer, birkaç defa Onun bu kararının Allah'ın emriyle mi yoksa kendi isteğiyle mi olduğunu sormuş ve Allah'ın emriyle olduğunu öğrenince durumunu Allah'a havale etmiştir. (Olay daha geniş anlatılabilir.)

Ebrehe Kabeyi yıkmak üzere geldiğinde, Peygamber Efendimizin (s.a.s) dedesi Abdulmuttalip, Ebrehe'den gasbetmiş olduğu develerini istemiştir. Ebrehe'nin bu duruma hayret etmesi üzerine de *"Ben develerimin sahibiyim ve onları geri istiyorum. Kabe'nin sahibi ise Allah'tır ve Onu koruyacak olan da O'dur"* demiştir.

Hazreti Üstad, hakkında ölüm kararı verilmesini beklediği ya da idam sehпасına yürüdüğü bir anda *"Müsaade ederseniz vakit namazımı kılmak istiyorum"* diyecek kadar korkusuzdur; tehditler onun tavırlarında herhangi bir değişikliğe sebebiyet veremez. Divan-ı Harb-i Örfî'de yargılanırken mahkeme başkanı Hurşit Paşa'nın ithamlarına cesurca cevaplar vermiş, idamının istenmesine rağmen özür dileyici bir hal sergilememiş; hep dik durmuş, ölüme yürürken bile hak ve hakikati seslendirmiştir. Beraat kararından sonra da

mahkemeye teşekkür etmeyi bile tenezzül sayarak, yolda Beyazıt'tan tâ Sultanahmet'e kadar, kendisini takip eden kalabalık bir halk kitlesinin önünde, "Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem!" nidalarıyla ilerlemiştir. Evet, onun Allah'a itimadı tamdır ve o Cenâb-ı Hak'tan gelen her şeye razıdır; tavır ve davranışları da ihraz ettiği bu ufkun sesi-soluğudur. (Diriliş Çağrısı, Neylerse Güzel Eyler)

Hayır, Allah'ın İhtiyar buyurduğu Husustadır ("Elhayru fi mahtârahullah")

Bu söz bizlere, Cenâb-ı Hak kullarını neye sevk ederse etsin ve nasıl bir neticeye ulaştırırsa ulaştırсын, O'nun takdîrinin her zaman en isabetli, bereketli, faydalı, sevaplı ve akıbet itibarıyla da en hayırlı tercih olduğunu hatırlatır.

"Elhayru fi mahtârahullah"³ hakikati, insanın kendi arzularına başkaldırmasını, her meselede Hakk'ın rızâ ve hoşnutluğunu kendi istek ve dileklerine tercih ederek her yerde ve her durumda O'nun takdîrine razı olmasını ifade eder.

Evet, bazen insan rahat, tenperverlik, yuvaya düşkünlük, makam sevdası ve sadece dünya hesabına mutlu yaşama gibi nefsin hoşuna giden, bedene ve cismaniyete bakan şeylere müptela olur. Fakat, bunlar çok defa insan için öldürücü birer hastalık halini alır. Bunlara alışan kimseler çok basit sıkıntılar ve en küçük hırpalayıcı hadiseler karşısında bile dayanamazlar; sarsılır ve yıkılır giderler. Bu itibarla, bir müslümanın rahatlık, haneperestlik ve lüks yaşama gibi herhangi bir tiryakiliği olmaması gereklidir. Hatta o, günde üç öğün yemek yeme ya da belli vakitlerde çay içme gibi masumâne kabul edilen tiryakiliklerden de uzak durmalıdır. Bilmelidir ki; Cehennem yeme, içme, yatma, nefsin hoşuna giden her şeyi elde etme ve cismaniyet itibarıyla tatmin olma gibi insanın arzularına seslenen alışkanlıklarla sarılıdır; Cennet ise, ibadet etmek, i'lâ-yı kelimetullah vazifesinin hakkını vermek, mücahedede bulunmak ve Allah yolunda her türlü zorluklara katlanmak gibi zâhiren kerih görünen şeylerle kuşatılmıştır.

Bu açıdan, insan, hoşuna gitsin gitmesin, her meseleyi dini ölçülere göre ele almalı; her hadiseyi "Hayır, Allah Teâlâ'nın ihtiyar buyurduğu şeydedir" hakikati zaviyesinden değerlendirmeli ve her zaman Cenâb-ı Hak'ın tercihi istikametinde tercihte bulunmalıdır. Sebeplere riâyet ettikten sonra neticeyi Allah'ın takdirine bırakmalı; kendisiyle alâkalı tasarruflarında Rahmeti Sonsuz'a inanıp O'na güvenmeli ve O'nun yaptığı her şeyden hoşnut olmalıdır. Evet, kader rüzgârları ne yandan eserse essin gönül rahatlığıyla karşılamak ve her hadiseye "Bunda da bir hayır vardır; bu da geçer!" inancıyla yaklaşmak mü'min olmanın gereğidir. (Diriliş Çağrısı, Neylerse Güzel Eyler)

³ Bu cami beyan "Hoşlanmasanız da savaş size farz kılındı. Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olur. Kimi zaman da sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli olabilir. Netice itibarıyla neyin hayır ve neyin şer getireceğini sadece Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara, 2/216) meâlindeki ayet-i kerimenin bir meyvesi olarak değerlendirilmiştir.

İbrahim Hakrı'dan

*“Hak şerleri hayreyler,
Sen sanma ki gayreyler,
Ârif ânı seyr eyler.
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.
Sen Hakk'a tevekkül ol,
Tefviz et ve rahat bul,
Sabreyle ve râzı ol
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.”*

Özet

- 1- İman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.
- 2- Tevekkül sebeplere tam riayet etmekle birlikte, Allah'a dayanıp itimad etme ve neticeyi ondan beklemektir.
- 3- Tevekkül çalışıp kazanmaya mani değil, bunu destekleyicidir.
- 4- Sebeplere riayet etmek fiili bir duadır.
- 5- Tevekkül şeytanın oyunlarından kurtulmaya, Allah'ın rızasını kazanmaya ve cennete girmeye vesiledir.
- 6- Tevekkül musibetleri hafifleştirir.
- 7- Biz her hadisede Allah'ın üzerimizdeki tercihine razı olmalıyız.

Kavramlar: Tevekkül, teslim, tefviz, sika, Allah'a güvenme, sebeplere sarılma, neticeyi Allah'tan bekleme, noktai-i istinad ve nokta-i istimdat, acz ve fakrının farkına varma.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

ENFAL/ 2: Gerçek müminler ancak o müminlerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman imanlarını arttırır. Ve bunlar yalnızca Rablerine tevekkül ederler.

إِذْ يَقُولُ الْمَتَافِعُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هُوَآءٌ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

ENFAL/ 49: O sırada münafıklar ve kalblerinde hastalık bulunanlar, (müslümanlar hakkında) "şu adamları dinleri aldattı" diyorlardı. Oysa her kim Allah'a tevekkül ederse bilsin ki, Allah galiptir, güçlüdür ve hikmet sahibidir.

قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

TEVBE/ 51: De ki: "Hiçbir zaman bize Allah'ın bizim için takdir ettiğiinden başkası dokunmaz. O bizim mevlamızdır. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler."

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَاَدْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أُلْحَمْتُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

YUSUF/ 67: Ve dedi ki: "Ey yavrularım! (şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin. Gerçi ben ne yapsam, Allah'ın takdirini sizden engelleyemem. Hüküm yalnızca Allah'ındır. Onun için bütün tevekkül edenler O'na tevekkül etmelidirler."

وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَيْنَا سُبُلَنَا وَلَنْصِيرَنَّ عَلَىٰ مَا أَدَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ

İBRAHİM/ 12: Bize yollarımızı göstermişken neden biz Allah'a dayanıp güvenmeyelim? Elbette bize yaptığınız eziyetlere katlanacağız. Tevekkül edenler yalnız Allah'a tevekkül etsinler."

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

NAHL/ 42: O Muhacirler, müşriklerin eziyetlerine sabredenler ve Rablerine tevekkül

edenlerdir.

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

NAHL/ 99: Şüphesiz ki iman edip de Rablerine tevekkül edenler üzerinde o şeytanın hiçbir nüfuzu yoktur.

**وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذْيَهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ
وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا**

AHZAB/ 48: Kâfirlere ve münafıklara itaat etme, onların ezalarını bırak (aldırma) da Allah'a tevekkül et. Allah vekil olarak hepsine yeter.

İKİNCİ MESELE: İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve, imanın kuvvetine göre, hâdisâtın tazyikatından kurtulabilir. "Tevekkeltü alâllah" der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle, hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlakın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra, saadet-i ebediyeye girmek için Cennete uçabilir. Yoksa, tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları, uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker.

Demek, iman tevhide, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyini iktiza eder. Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek, müsebbebatı yalnız Cenâb-ı Haktan istemek ve neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer: Vaktiyle iki adam, hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri, hem ahmak, hem mağrur olduğundan, yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi:

"Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim; malımı belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükünle beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın, gittikçe

ağırlaşan şu yüklere takat getiremeyecek. Kaptan dahi, eğer seni bu halde görse, ya divanedir diye seni tard edecek; ya "Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihzâ ediyor. Hapsedilsin" diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında zaafî gösteren tekebbürünle, aczi gösteren gururunla, riyayı ve zilleti gösteren tasannuunla kendini halka müdhike yaptın. Herkes sana gülüyor" denildikten sonra o biçarenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. "Oh, Allah senden razı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum" dedi.

İşte, ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilencililiğinden ve her hadisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekavet-i uhreviyeden ve tazyikat-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın.

İKİNCİ MESELE: Maddî musibetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ, gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücum eden arılara iliştikçe fazla tehacüm göstermeleri, lâkayt kaldıkça dağılmaları gibi, maddî musibetlere de büyük nazarıyla, ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musibet cesetten geçerek kalbde de kökleşir, bir mânevî musibeti dahi netice verir, ona istinad eder, devam eder. Ne vakit o merakı, kazâyâ rıza ve tevekkül vasıtasıyla izale etse, bir ağacın kökü kesilmesi gibi, maddî musibet hafifleşe hafifleşe, kökü kesilmiş ağaç gibi kurur, gider. Bu hakikati ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey biçare feryadı belâdan kıl tevekkül,

Zira feryat belâ ender hatâ ender belâdır bil.

Eğer belâ vereni buldunsa, safâ ender atâ ender belâdır bil.

Eğer bulmazsan, bütün dünya cefâ ender fenâ ender belâdır bil.

Cihan dolu belâ başında varken, ne bağırırsın küçük bir belâdan? Gel, tevekkül kıl.

Tevekkülle belâ yüzünde gül, tâ o da gülsün. O güldükçe küçülür, eder tebeddül.

Nasıl ki mübarezede müthiş bir hasma karşı gülmekle, adâvet musalâhaya, husumet şakaya döner, adâvet küçülür, mahvolur, tevekkül ile musibete karşı çıkmak dahi öyledir.

Şirk ve dalâletin ve fisk ve sefahetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemeler içinde nihayetsiz ağır bir yükü, zayıf ve âciz beline yükletir. Çünkü, insan Cenâb-ı Hakkı tanımazsa ve Ona tevekkül etmezse, o vakit, insan, gayet derecede âciz ve

zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere maruz, elemli, kederli bir fâni hayvan hükmünde olup, bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firak elemi ni çeke çeke, nihayette, bâki kalan bütün ahababını bir firak-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulûmatına yalnız olarak gider. Hem müddet-i hayatında gayet cüz'î bir ihtiyar ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile, nihayetsiz elemlemlerle ve emellerle faydasız çarpışır ve hadsiz arzuların ve makasidini tahsiline, semeresiz, boşu boşuna çalışır. Hem kendi vücudunu yükleyemediği halde, koca dünya yükünü biçare beline ve kafasına yüklenir. Daha Cehenneme gitmeden Cehennem azâbını çeker.

Evet, şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azâbı hissetmemek için, ehl-i dalâlet, iptal-i his nev'inden gaflet sarhoşluğuyla muvakkaten hissetmez. Fakat hissedeceği zaman, kabre yakın olduğu vakit, birden hisseder.

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîme tevekkül ile tedavi eder. Hayat ve vücudun yükünü Onun kudretine, rahmetine teslim edip, kendine yüklemeyip, belki kendisi o hayatına ve nefesine biner hükmünde bir rahat makam bulur. Kendisinin "nâtık bir hayvan" değil, belki hakikî bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhane-i Rahman olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudat ise esmâ-i İlâhiyenin aynaları olduklarını ve masnuatı ise her vakit tazelenen mektubat-ı Samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyattan gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulûmatından kurtarır.

TEVEKKÛL, TESLİM, TEFVİZ ve SİKA

Allah'a güven ve itimat ile başlayıp, kalben beşerî güç ve kuvvetten teberrî kuşağında sürdürülen ve neticede her şeyi Kudreti Sonsuz'a havale edip vicdânen itimad-ı tâmmeye ulaşma ile sona eren âlem-i emre ait ahvâl veya rûhanî seyrin mebdetine "tevekkül", iki adım ötesine "teslim", bir tur ilerisine "tefviz" ve müntehâsına da "sika" denir.

Tevekkül; kalbin Allah'a tam itimat ve güveni, hatta başka güç kaynakları mülâhazasından bütün bütün sıyrılması mânâsına gelir. Bu ölçüde bir güven ve itimat olmazsa, tevekkülden söz edilemez; kalb kapıları ağyâra açık kaldığı sürece de hakikî tevekküle ulaşamaz.

Tevekkül; sebepler dairesinde arızasız esbâba riâyet edip, sonra da Kudreti Sonsuz'un üzerimizdeki tasarrufunu intizardır ki, iki adım ötesi, çok Hak dostu tarafından "gassâlin elindeki meyyit" sözüyle ifadelendirilen¹ teslim mertebesidir. Birkaç kadem ötede ise, her şeyi bütün bütün Allah'a havale edip, yine her şeyi O'ndan bekleme makamı sayılan tefviz

gelir. Tevekkül, bir başlangıç, teslim onun neticesi, tefviz de semeresidir. Bu itibarla da, tefviz hem daha geniş hem de müntehîlerin hâline daha uygundur. Zira onda, insanın, kendi havl ve kuvvetinden teberri etmesinin -ki bu teslim mertebesidir- ötesinde,

² **لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ** ufkuna ulaşır, o kenz-i mahfîyi her an içinde duyması ve kendi güç, kuvvet ve servetine bedel, **لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ** olan cennetin hususî hazinelerine sahip olması ve onlarla gınâya ermesi söz konusudur. Diğer bir mânâda bu, hak yolcusunun, vicdanındaki nokta-i istinat ve nokta-i istimdadın ihtarıyla, aczini, fakrını duyup, hissettikten sonra “Tut beni elimden; tut ki, edemem Sensiz!” diyerek o biricik güç, irade ve meşîet kaynağına yönelmesidir.

Tevekkül; dünyevî olsun, uhrevî olsun, ferdin kendi maslahatlarına Rabbini vekil kabul etmesi ise; tefviz, bu vekâletin arkasındaki asaleti vicdânî bir şuurla itirafın adıdır.

Diğer bir yaklaşımla tevekkül; Cenâb-ı Hak ve O’nun nezdindekilere bel bağlayıp itimat etme ve O’ndan başkasına kalbin kapılarını bütün bütün kapama demektir ki; buna, bedenin ubûdiyete, kalbin rubûbiyete kilitlenmesi de diyebiliriz. Bu mülâhazayı merhum Şihab:

تَوَكَّلْ عَلَى الرَّحْمَنِ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ فَمَا خَابَ حَقًّا مَنْ عَلِيهِ تَوَكَّلًا

وَكُنْ وَاثِقًا بِاللَّهِ وَاصْبِرْ لِحُكْمِهِ تَعَزُّ بِاللَّهِ تَرْجُوهُ مِنْهُ تَقْضِيًا

“Her işinde sadece ve sadece Allah’a tevekkül ol -ki O’na tevekkül eden asla kaybetmez-, Allah’a güven, O’na itimat içinde bulun ve senin hakkındaki hüküm ve kazasına da sabret; zira O’ndan beklediğin şeyleri, ancak, yine O’nun ihsanı olarak elde edebilirsin.” sözleriyle ifade eder. Zannediyorum, Hz. Ömer Efendimiz de, Ebû Mûsâ el-Eş’arî’ye yazdıkları bir mektuplarında: “Eğer kazaya rızâ gösterebilirsen, o bütününü hayırdır. Buna gücün yetmezse, dişini sık, sabret.”³ sözleriyle bu hususu hatırlatmak istemişlerdi...

Bir başka zaviyeden tevekkül; hemen herkes için Hakk’a itimat ve güvenmenin adı; teslim, kalbî ve rûhî hayata uyanmışların hâli; tefviz ise, esbap ve tedbire takılmamanın unvanıdır ki, haslar üstü haslara mahsus bir hâl veya makamdır. Tefviz semasında seyahat eden hak yolcusu, zâhiren tedbir ve sebeplerle meşgul olsa da, bu iştilgal sırf esbap dairesinde bulunmanın gereği ve onun da, Hak karşısındaki memuriyetinden ötürüdür. Aksine, öyle yapmayıp da onları doğrudan doğruya nazara alsın, semaların üveyki iken arzın sürüm sürüm

sürünen haşereleri hâline gelir. Menkıbe kitaplarında bu mülâhazayla alâkalı şu hâdiseyi zikrederler: Bir Hak dostu, sebepler ağında, aşırı tedbir heyecanı ile yol aldığı esnada hâtiften şu sesi duyar:

**لَا تُدَبِّرْ لَكَ أَمْرًا إِنَّ فِي التَّدْبِيرِ هَلَكَى فَوَضِ الْأَمْرَ إِلَيْنَا نَحْنُ
أَوْلَى لَكَ مِنْكَ**

“Vazgeç tedbir kuruntularından; zira tedbirde helâk vardır. İşleri Bize havale eyle, çünkü Biz sana senden daha evlâyız.” Sebepler dağdağasından sıyrılıp, vasıtalara gönlünde yer vermeme mânâsına gelen “tedbiri terk eylemek” halkın içinde Hak’la münasebetlerini sınımsız tutabilen koçyiğitlere mahsus bir derinliktir.

Sebeplere tevessül ile beraber onlara tesir-i hakikî vermeme, derecesine göre hem bir tevekkül -herkes için-, hem bir teslimiyet -eşyânın perde arkasına uyananlar için-, hem de bir tefviz ve sikadır -huzur erleri için-. Allah Resûlü sallallahü aleyhi ve sellem, irade ve cehd ü gayreti, tefviz u tevekkül ile iç içe ne hoş ifade buyururlar:

**لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا تُرْزَقُ
الطَّيْرُ تَعْدُو خِمَاصًا وَتُرْوَحُ بِطَائِنَا**

“Eğer Cenâb-ı Hakk’a lâyıkiyle tevekkül edebilseydiniz, sizi, sabah yuvasından aç ayrılıp, akşam tok olarak dönen kuşların beslendiği gibi rızıklandırırır.”⁴ Bu peygamberâne sözden herkes seviyesine göre bir şeyler anlar:

1. Avam, bundan Hz. Mevlânâ’nın hadis iktibaslı:

**كَرَّ تَوَكَّلْ رَهْبَرَسْتِ إِيْن سَبَبِ هَمْ سُنَّتِ پَيِّعَمَبَرَسْتِ
كَفْتِ پَيِّعَمَبَرَسْتِ بَاوَارِ بُلَنْدُ بَا تَوَكَّلْ رَانُوِي أَشْتُرِ بَبَنْدِ**

“Evet, tevekkül her ne kadar rehber ise de, sebeplere riâyet de Peygamber sünnetidir. Hz. Peygamber (huzuruna girip de: ‘Devemi bağlayayım mı, yoksa tevekkül mü edeyim?’ diyen bedeviye) yüksek sesle, ‘Devenin dizine ipini vur, öyle tevekkül eyle!’ dedi”⁵ beyânı çizgisinde herkese açık Allah’a itimat mânâsına anlar ki: **وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ** “Tevekkül edecekler başkasına değil, sadece ve sadece Allah’a güvenip dayansınlar.”⁶ âyeti buna işaret eder.

2. Hayatını kalb ve ruhun yamaçlarında sürdürenler ise bundan, kendi havl ve kuvvetlerinden teberrî ile Allah’ın havl ve kuvvetine teslim olup, gassâlin elindeki meyyit

hâline gelmeyi anlarlar ki: **“وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**” Gerçek mü’minler iseniz Allah’a itimad-ı tâmmе içinde bulunun!”⁷ fermanı bunu ihtar eder.

3. Fenâfillâh ve bekâbillâh zirvelerinde dolaşanlara gelince, bunlar Hz. İbrahim gibi ateşe atılırken bile **“حَسْبِيَ اللَّهُ**” deyip,⁸ “Cenâb-ı Hakk’ın benim hâlimi bilmesi, benim bir şey istememe ihtiyaç bırakmamıştır.” tefvizi veya İnsanlığın İftihar Tablosu gibi, düşman gölgelerinin mağaranın içine düştüğü ve herkese ürperti veren tehditlerinin Sevr’in duvarlarına çarpıp yankılandığı esnada bile, fevkalâde bir güven ve emniyet içinde: “Tasalanma, Allah bizimle beraberdir!”⁹ sözleriyle ifade edilen sikayı anlarlar ki: **وَمَنْ** **يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ** **“Kim Allah’a tefviz-i umûr ederse O, ona kâfidir.”**¹⁰ beyânı da bu gerçeği hatırlatır.

Tefviz en yüksek mertebe, sika en âlî makamdır. Bu mertebeyi tutan ve bu makamın hakkını veren, sadece akıyla, mantığıyla, inançlarıyla değil, bütün zâhir ve bâtın duygularıyla Hakk’ın emir ve iş’ârlarında erir ve O’na bir mir’ât-ı mücellâ olur ki, mertebeler üstü bu mertebenin kendine göre bir kısım emâreleri de vardır:

1. Tedbiri takdir içinde görüp sükûnet bulmak,
2. İradesini gerçek iradenin gölgesi bilip asla yönelmek,
3. Kahrı, lütfu aynı görüp bütün benliğiyle kazaya rızâ göstermek.. bunlardan bazılarıdır.

Bu mânâda tefvizi, Minhâc sahibi şöyle resmeder:

وَكَلْتُ إِلَى الْمَحْبُوبِ أَمْرِي كُلَّهُ فَإِنْ شَاءَ أَخْيَانِي وَإِنْ شَاءَ
أَنْلَعَا

“Ben her işimi Sevgili’ye bıraktım; artık O ister beni ihyâ eder, isterse itlâf.” Bir güzel söz de Enderûnî Vâsıf’tan:

“Gelir elbet zuhûra ne ise hüküm-i kader

Hakk’a tefviz-i umûr et ne elem çek, ne keder.”

Tefvizle alâkalı sözlerin en güzellerinden birini de:

“Hak şerleri hayreyler,

Sen sanma ki gayreyler,

Ârif ânı seyr eyler.
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.
Sen Hakk'a tevekkül ol,
Tefviz et ve rahat bul,
Sabreyle ve râzı ol
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.”¹¹

matlarıyla başlayan tefviznâmesinde İbrahim Hakkı söyler.

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ

DİPNOTLAR

1. Örnek olarak bkz. el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 2/109; el-Kuşeyrî, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye* s.271; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/261, 389; İbn Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 1/200, 266, 2/114, 121.
2. “Havl ve kuvvet, olup biten her şey, ancak Allah’ın izni ve iradesi dahilinde gerçekleşir.”
3. İbn Kayyim, *Medâricü's-sâlikîn* 2/177.
4. Tirmizî, *zühd* 33; İbn Mâce, *zühd* 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 1/30, 52; İbn Mübarek, *Kitabü'z-zühd* s.197. (Hadisin metni Kitabü'z-zühd'den alınmıştır)
5. Hadis için bkz. Tirmizî, *sıfâtü'l-kıyâme* 60; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 2/510.
6. İbrahim sûresi, 14/12.
7. Mâide sûresi, 5/23.
8. Buhârî, *tefsîru sûre* (3) 13; et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân* 17/44, 23/76; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/19. Bu ifade, Kur’ân-ı Kerîm’de de iki yerde geçmektedir: Tevbe sûresi, 9/129; Zümer sûresi, 39/38.
9. Tevbe sûresi, 9/40.

10. Talâk sûresi, 65/3.

11. İbrahim Hakkı, *Mârifetnâme* I/149.

Allah Bilir, Siz Bilmezsiniz.....	1
Müdafaa Harbi.....	2
Hoşunuza Gitmese de.....	3
Nefsanî Arzular ve “Zorluk Ordusu”.....	4
Tevekkül, Teslim, Tefviz ve Sika.....	5
“Zalimler için yaşasın Cehennem!”.....	6
Tevekkülün Esasları.....	8
Musibetlerin En Şiddetlileri.....	9

Soru: Bazı eserlerde “Elhayru fî mahtârahullah” ifadesi mühim bir hakikat ve önemli bir sır olarak nazara veriliyor. Bu sözün manası nedir? Sebepleri yerine getirme ve tevekkül etme esasları açısından bu kaideyi değerlendirir misiniz?

Cevap: “Elhayru fî mahtârahullah” sözü, “Hayır, Allah Teâlâ’nın ihtiyar buyurduğu (seçtiği) husustadır” manasına gelir; Cenâb-ı Hak kullarını neye sevk ederse etsin ve nasıl bir neticeye ulaştırırsa ulaştırın, O’nun takdîrinin her zaman en isabetli, bereketli, faydalı, sevaplı ve akıbet itibarıyla da en hayırlı tercih olduğunu hatırlatır.

Allah Bilir, Siz Bilmezsiniz

Evet, insan şart-ı âdi planında bir irade sahibidir; yani, Allah (azze ve celle) kuluna, iki şeyden herhangi birini seçme söz konusu olduğunda bir cehd ve gayret ortaya koyma, bir çeşit eğilim veya eğilimde tasarruf ile bir hususu tercih etme, bir şeyi isteme ve dileme kâbiliyeti vermiştir. Bu irade kâbiliyetinden dolayıdır ki, insan bazı hususları iyi ya da kötü, güzel veya çirkin, faydalı yahut zararlı görebilir ve birkaç şey arasından birini seçebilir. Fakat, bazen insan seçiminde isabetli olamaz ve beklemediği, istemediği bir netice ile karşılaşabilir. İşte, “Elhayru fî mahtârahullah” hakikati, insanın kendi arzularına başkaldırmasını, her meselede Hakk’ın rızâ ve hoşnutluğunu kendi istek ve dileklerine tercih ederek her yerde ve her durumda O’nun takdîrine razı olmasını ifade eder.

Bu sözün Peygamber Efendimiz'in mübarek dudaklarından döküldüğünü söyleyenler ve onu hadis olarak rivayet edenler de olmuştur; fakat, muhaddisler bu şekilde bir hadis-i şerife rastlamadıklarını belirtmişlerdir. Öyle de olsa, bu cümle çok şümüllü bir hakikatin ifadesidir. Bazı alimlerin, değişik ilâhî ve nebevî emirlerden süzerek bu türlü disiplinler ve genel kaideler ortaya koydukları malumdur. Bu açıdan, kelimesi kelimesine Rasûl-ü Ekrem Efendimiz'den rivayet edildiğine dair sağlam bir bilgi mevcut olmasa bile, bu söz, manası ve mefhumu itibarıyla Allah Rasûlü'ne nispet edilebilir.

Allah Teâlâ'nın takdîrinin her zaman kul için en hayırlı seçim olduğunu vurgulayan bu câmi' beyan, bazı kitaplarda küçük kelime farklılıklarıyla zikredilegelmiştir. Genellikle "Hoşlanmasanız da savaş size farz kılındı. Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olur. Kimi zaman da sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli olabilir. Netice itibarıyla neyin hayır ve neyin şer getireceğini sadece Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara, 2/216) meâlindeki ayet-i kerimenin bir meyvesi olarak değerlendirilmiştir.

Müdafaa Harbi

Bu ayette, mü'minlere farz kılındığı belirtilen savaşı, tekvînî emir olarak ele alabilirsiniz. Yani, bu beyân-ı ilahî öncelikle Ashâb-ı kirâma, sonra da bütün inananlara diyor ki: Siz müslüman olduğunuz ve dininize bağlı kaldığınız sürece şeytan ve onun insî-cinnî avenesi sizi asla rahat bırakmayacak ve her fırsatta düzeninizi, huzurunuzu bozmaya çalışacaklar. Siz kavgaya hiç yanaşmasanız ve asla savaş istemeseniz bile her devirde bazı kimseler karşınıza dikilecek, sürekli kavga bahaneleri arayacak ve sizi harbe sürükleyecekler. Mesela; siz Medine'de huzur içinde otururken ve bütün Arap yarımadasına barış, emniyet ve asayiş mesajları verirken, düşmanlığa kilitlenmiş bazı kimseler sizin ticaret kervanlarınıza saldırarak, mallarınızı gasp edecek ve adamlarınızı öldürecekler. Hatta bunlarla da yetinmeyecek Medine'yi kuşatacak ve evinizin önüne kadar gelip size meydan okuyacaklar. Bedir'de, Uhud'da onları püskürteceksiniz; en az zararla o savaş belasını savmaya çalışacaksınız; fakat, onlar yine rahat durmayacak, tekrar hücum edecek ve bu defa da sizi şehrin etrafında hendek kazma mecburiyetinde bırakacaklar.

Siz dininizi, neslinizi, yurt ve yuvanızı müdafaaadan başka bir şey düşünmeyeceksiniz; fakat, savaş istemeseniz de zaman zaman mukaddesâtınızı koruma ile karşı karşıya kalacak ve hiç olmazsa savunma harbi yapacaksınız. Hiç kan dökülmemesi, hiç kimsenin ölmemesi sizin her zamanki ilk tercihiniz olacak ama kutsal saydığınız değerleri, vatanınızı ve milletinizi muhafaza etme yolunda mücahededen de kaçmayacaksınız. Gerekirse, Çanakkale'yi kana bulayan düşmana karşı dini-diyaniyeti, vatani-milleti, topyekün Anadolu'yu müdafaa etme

uğruna çoluğu-çocuğuyla, genci-ihiyarıyla ikiyüz elli bin insanın şehadet şerbeti içmesine katlanacaksınız.

Evet, yeryüzünde kin, nefret ve düşmanlık hislerine yenik kimseler mevcut olduğu sürece savaşlardan ve çarpışmalardan uzak kalmanız neredeyse imkansızdır. Hoşunuza gitmese de savaşmak mecburiyetinde kalacağınız zamanlar olacaktır. İşte, bu gerçeği ifade sadedinde, savaşın farz kılındığı bildirilmiş ve böylece harp bir tekvînî emir şeklinde nazara verilmiştir. Daha sonra da, “Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olur.” hakikati dile getirilmiştir.

Hoşunuza Gitmese de...

Müslümanlar, ilk günden itibaren hiçbir zaman savaş başlatan taraf olmamış, sürekli sulh aramış ve barış atmosferini korumak için gayret göstermişlerdir. Fakat, buna rağmen, bazen hücum eden düşman karşısında savunma harbi yapmak zorunda kalmış; kavga, çatışma, kan dökme hoşlarına gitmese de Cenâb-ı Hakk’ın takdirine rıza göstererek ve akibetin hayır olmasını O’ndan niyaz ederek mecburen savaşmışlardır.

Mesela; Allah Rasûlü ve arkadaşları Mekke’den uzaklaştırılırlarken, mallarını mülklerini, bütün servetlerini Mekke-i Mükerrreme’de bırakmışlardı. Çok geçmeden de, Mekkeliler, Müslümanların gözleri önünde, bu malları develerine yükleyip, Şam ve Yemen taraflarına götürüp satmaya başlamışlardı. Bir gün, Medine civarından geçmesi beklenen Kureyş kervanındaki malların kendilerine ait olduğunu öğrenince, Muhacir efendilerimiz onları takip edip kendi mallarını almaya niyetlenmişlerdi. Dolayısıyla, Bedir savaşı öncesinde yola çıkan müslümanların hedefi Kureyşlilerin ticaret kervanı idi. Ashâb-ı Kiram, Medine’den ayrılırlarken silahlı bir orduyla değil, kendi mallarını satmaya götüren bu kervanla karşılaşmayı umuyorlardı.

Ne var ki, Allah Teâlâ hadiseleri evirip çevirdi ve neticede onları Kureyş ordusuyla karşı karşıya getirdi. Zâhiren bu savaş şer gibi görünüyordu; Ashab efendilerimiz de istemeyerek harbe tutuşmuşlardı. Fakat, Cenâb-ı Hak, onlara sistemli savaşı öğretecek, onların yetişmelerini sağlayacak ve sahabeyi ilerideki muhtemel daha büyük gâileler karşısında hazırlıklı hale getirecekti. O güne kadar, o yörede sadece vur-kaç savaşı yapılıyor, yalnızca gerilla taktikleri biliniyordu. Kabile hayatı yaşayan ve kavgalarını kabile çapında veren kimseler sistemli ordular ve mekanize birlikler karşısında tutunamaz, büyük devletlerle yüz yüze geldikleri zaman onlarla savaşamazlardı. Sasani Devleti’nin ya da Roma

İmparatorluğu'nun düzenli orduları kapılarına dayandıkları vakit onlarla asla başa çıkamazlardı. Bu itibarla da, onların ciddi bir eğitimden geçirilmeleri lazımdı.

İşte, başlangıçta Ashâb'ın hoşuna gitmeyen savaş, Cenâb-ı Hakk'ın inayetiyle onlar hakkında büyük hayırlara vesile olmuştu. Allah Teâlâ, ilk müslümanları feleğin çemberinden geçire geçire kuvvetlendirmiş, yetiştirmiş ve kıvama erdirmişti. Dahası, kazanılan zafer, bütün Arap yarımadasında yankılanmış ve böylece İslâm'ın tanınması yolunda önemli bir adım atılmıştı. Rahmeti Sonsuz onlara hadiselerin diliyle, "Sizin yaptığınız tercih nerede, Benim sizin hakkınızdaki takdir ve tercihim nerede?!" demiş ve ticaret kervanındaki mallara bedel onlara beklentilerinin çok üstünde bir muvaffakiyet nasip etmişti. "Netice itibarıyla neyin hayır ve neyin şer getireceğini sadece Allah bilir, siz bilmezsiniz." gerçeğini mü'min gönüllere bir kere daha duyurmuş ve onları murad-ı ilâhîye teslim olmaya çağırılmıştı.

Nefsanî Arzular ve "Zorluk Ordusu"

Cenâb-ı Hak, söz konusu ayet-i kerimede "Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey sizin için hayırlı olur." dedikten sonra "Kimi zaman da sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli olabilir." buyurmuştur. Evet, yeme-içme, gezip tozma, gülüp oynama ve yan gelip yatma gibi şeyler nefsin hoşuna gider. Kalb ve ruh terbiyesi almamış kimseler, bunlarla oyalanmak varken, ibadet etmeyi ve i'lâ-yı kelimetullah yolunda mücahedeyi hiç istemezler.

Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tebük'e giderken münafıkların hemen hepsi sefere katılmaktan yüz çevirmiş ve ağaçların meyve verdiği o dönemde, bağ ve bahçelerinde oturmayı tercih etmişlerdi. Tebük, Arap yarımadasının kuzeyinde, Medine-i Münevvere ile Şam şehrinin ortasında bir yerin adıdır. Heraklius'un, müslümanları kılıçtan geçirmek için kırk bin kişilik orduyu yola çıkardığı haberi üzerine Allah Rasûlü sefer kararı almıştı. Sıcak, kuraklık, kıtlık, uzaklık ve düzenli bir orduya sahip güçlü bir düşmana karşı savaşılabacak olması gibi hususlar bu seferi "güç ve zor bir sefer" haline getirmişti. Münafıklar, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat etmeyi hoş görmemişler, savaşa katılmamak için Rasûl-ü Ekrem Efendimiz'den izin istemişler ve müslümanlara "Bu sıcakta savaşa çıkmayın!" deyip onları da caydırmayı denemişlerdi. Allah Teâlâ, "De ki: Cehennem ateşi, bundan da sıcak! Ona nasıl dayanacaksınız?" (Tevbe, 9/81) buyurarak onların nasıl bir yanlışlık içinde olduklarını nazara vermişti ama münafıklar hoşlarına giden yolda yürümeyi bırakıp Cenâb-ı Hakk'ın muradını gerçekleştirilmeyi hiç düşünmemişlerdi. Maalesef, müslümanlardan üç kişi de kendi haklarında şer gibi görünen bir şeyden kaçıp nefislerine cazip gelen şıkkı ihtiyar ederek geride kalanlar arasına katılmışlardı.

Evet, bazen insan rahat, tenperverlik, yuvaya düşkünlük, makam sevdası ve sadece dünya hesabına mutlu yaşama gibi nefsin hoşuna giden, bedene ve cismaniyete bakan şeylere müptela olur. Fakat, bunlar çok defa insan için öldürücü birer hastalık halini alır. Bunlara alışan kimseler çok basit sıkıntılar ve en küçük hırpalayıcı hadiseler karşısında bile dayanamazlar; sarsılır ve yıkılır giderler. Bu itibarla, bir müslümanın rahatlık, haneperestlik ve lüks yaşama gibi herhangi bir tiryakiliği olmaması gereklidir. Hatta o, günde üç öğün yemek yeme ya da belli vakitlerde çay içme gibi masumâne kabul edilen tiryakiliklerden de uzak durmalıdır. Bilmelidir ki; Cehennem yeme, içme, yatma, nefsin hoşuna giden her şeyi elde etme ve cismaniyet itibarıyla tatmin olma gibi insanın arzularına seslenen alışkanlıklarla sarılıdır; Cennet ise, ibadet etmek, i'lâ-yı kelimetullah vazifesinin hakkını vermek, mücahedede bulunmak ve Allah yolunda her türlü zorluklara katlanmak gibi zâhiren kerih görünen şeylerle kuşatılmıştır.

Bu açıdan, insan, hoşuna gitsin gitmesin, her meseleyi dini ölçülere göre ele almalı; her hadiseyi “Hayır, Allah Teâlâ’nın ihtiyar buyurduğu şeydedir” hakikati zaviyesinden değerlendirmeli ve her zaman Cenâb-ı Hakk’ın tercihi istikametinde tercihte bulunmalıdır. Sebeplere riâyet ettikten sonra neticeyi Allah’ın takdirine bırakmalı; kendisiyle alâkalı tasarruflarında Rahmeti Sonsuz’a inanıp O’na güvenmeli ve O’nun yaptığı her şeyden hoşnut olmalıdır. Evet, kader rüzgârları ne yandan eserse essin gönül rahatlığıyla karşılamak ve her hadiseye “Bunda da bir hayır vardır; bu da geçer!” inancıyla yaklaşmak mü’min olmanın gereğidir.

Tevekkül, Teslim, Tefviz ve Sika

Aslında, hadiseler karşısında böyle bir tavır sergileme, netice itibarıyla saadet-i dâreyne ulaşmanın da yoludur. Nitekim, Üstad hazretleri, “İman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyne iktiza eder.” buyurmuştur. Sofilerin yaklaşımına göre, bu yolun sonunda “tefviz” ve “sika” karargahları vardır. Kalbin Zümrüt Tepeleri’nde genişçe üzerinde durulduğu gibi, Allah’a güven ve itimat ile başlayıp, kalben her türlü beşerî güç ve kuvvetten teberri etme kuşağında sürdürülen ve neticede her şeyi Kudreti Sonsuz’a havale edip vicdânen tam bir itmi’nana ulaşma ile sona eren rûhanî yolculuğun başlangıcına “tevekkül”, az ötesine “teslim”, iki adım ilerisine “tefviz” ve son durağına da “sika” denilegelmiştir.

İşte, “Elhayru fi mahtârahullah” ifadesi, her şeyi bütün bütün Allah’a havale edip, yine her şeyi O’ndan bekleme makamı sayılan “tefviz”in hulâsasıdır. Tefviz, esbap ve tedbire takılmamanın unvanıdır ve haslar-üstü haslara mahsus bir hâl veya makamdır. Tefviz

semasında seyahat eden hak yolcuları, zâhiren tedbir ve sebeplerle meşgul olsalar da, bu iştigal sırf esbap dairesinde bulunmalarının gereğidir. Onların hadiseler karşısındaki mülahazalarını İbrahim Hakkı hazretleri “Tefviznâme”sinde şöyle dile getirir:

*“Hak şerleri hayreyleyler,
Sen sanma ki gayreyleyler,
Ârif ânı seyr eyler.
Mevlâ görelim neyleyler,
Neyleyse güzel eyler.
Sen Hakk’a tevekkül ol,
Tefviz et ve rahat bul,
Sabreyle ve râzı ol
Mevlâ görelim neyleyler,
Neyleyse güzel eyler.”*

Esbaba takılmayacak insanlar, o sebeplerin tesir etmeyeceğini bazen basarla bazen de basiretle görür, her şeyi sır ufkundan temaşa eder ve meselelere hafî yamaçlarından bakarlar. Hadiselerin önü ve arkası onların gözlerinin önüne serilir de Cenâb-ı Hakk’ın takdir ettiği hususları ayan beyan müşahede etmeleri itibarıyla sebeplere riayeti fazlaca önemsemezler.

“Zalimler için yaşasın Cehennem!”

Hatta, o ufkun insanları, bazen tedbiri ve sebepleri hiç kâle almayabilirler. Mesela, Hazreti Üstad, hakkında ölüm kararı verilmesini beklediği ya da idam sehпасına yürüdüğü bir anda “Müsaade ederseniz vakit namazımı kılmak istiyorum” diyecek kadar korkusuzdur; tehditler onun tavırlarında herhangi bir değişikliğe sebebiyet veremez. Divan-ı Harb-i Örfî’de yargılanırken mahkeme başkanı Hurşit Paşa’nın ithamlarına cesurca cevaplar vermiş, idamının istenmesine rağmen özür dileyici bir hal sergilememiş; hep dik durmuş, ölüme yürürken bile hak ve hakikati seslendirmiştir. Beraat kararından sonra da mahkemeye teşekkür etmeyi bile tenezzül sayarak, yolda Beyazıt’tan tâ Sultanahmet’e kadar, kendisini takip eden kalabalık bir halk kitlesinin önünde, “Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem!” nidalarıyla ilerlemiştir. Evet, onun Allah’a itimadı tamdır ve o Cenâb-ı Hak’tan gelen her şeye razıdır; tavır ve davranışları da ihraz ettiği bu ufkun sesi-soluğudur.

Şu kadar var ki, bazı durumlarda da olsa sebepleri görmezlikten gelme ve tedbire takılmama herkes için geçerli bir husus değildir; bu mesele subjektiftir ve erbabına aittir. Dahası, tefviz ufkunun kahramanlarından birine gidip deseniz ki, “Siz kendi hakkınızda takdir ettiğiniz ve teslim, tevekkül, tefviz mertebelerinin cilveleri saydığınız esbap üstü bazı şeyleri bize de tavsiye eder misiniz?” Şayet, muhatabınız Rasûl-ü Ekrem’in (aleyhissalâtu vesselam) sâdık bir temsilcisi, sünnet-i seniyyenin objektif bir tebliğcisi ise, “Bunlar bizim ufkumuzu aşan meseleler, bize göre değil böyle şeyler. Bunlar, fiziğin yanında metafiziği de gören, nazarları ile bu âlemi delip öbür âlemleri de müşahede eden, ihsan şuurunun zirvelerinde gezen özel donanımlı Hak erlerine ait hususiyetler.” der.

Öyle büyükler vardır ki, hayatlarında hiç ilaç kullanmamışlardır; fakat, ilaç kullanan kimselere de kat’iyen “kullanma” dememişlerdir. Hiç hekime gitmemişlerdir ama hiç kimseye “hekime gitmeyin” gibi bir tavsiyede de bulunmamışlardır. Kendi seviyeleri açısından, hekimi ve ilacı bile tefviz anlayışına zıt bulsalar da, başkalarına hitap ederken meseleyi avam (hakikata tam erememiş, tevhidin derin hakikatlarından haberi olmayan kimseler) açısından ele almış ve “Doktora gitmeli, ilaç kullanmalı; bunları şart-ı âdi planında birer vesile bilmeli; fakat, doktora ve ilaca güvenmemeli, şifayı Allah Teâlâdan istemeli!” ihtarını da ihmal etmemişlerdir.

Tefviz burcunun üveyklerinden, Hücetü’l İslam İmam Gazzali, İhya-u Ulumi’d-din adlı eserinin başında ilimleri ikiye ayırmış; Kitap, Sünnet, İcmâ ve sahabenin yolunu takip vesileleri olan Kelam, Fıkıh, Fıkıh Usulü, Hadis, Tefsir gibi “dini ilimler”in yanı sıra, “aklî ilimler”den de bahsetmiş ve bunlardan, dünya işlerini düzene koyacak, insanların sıhhatini koruyacak ve ihtiyaçlarını cevaplandıracak tıp ve hesap ilmi gibi ilimleri farz-ı kifaye olarak saymıştır. Demek ki, o ulu kâmet, kendi hakkında ne takdir ederse etsin, nasıl düşünürse düşünsün ve şahsî tercihlerini hangi istikamette kullanırsa kullansın, halka hitap ederken onların seviyesine göre konuşmuştur. Bu itibarla, avamdan bir insanın, o makama ve o ufka ait şeyleri seslendirmesi sun’î ve yalan olur; esbabı görmezlikten gelmesi büyük yanlışlıklara kapı açar. İnsan, makamı ve seviyesi ne ise, nerede duruyorsa, işte ona göre davranmalı ve konumunun hakkını vermelidir.

Tevekkülün Esasları

Bu mevzuda objektif ve herkes için geçerli olan esas, sebepler dairesinde yaşadığımızdan dolayı esbâba arızasız riâyet edip, sonra da Kudreti Sonsuz’un üzerimizdeki tasarrufunu intizar etme şeklinde özetleyebileceğimiz “tevekkül” çizgisine ulaşmaktır. Sebepleri yerine getirmekle beraber onlara tesîr-i hakikî vermeme ve neticeyi Cenâb-ı

Hak'tan bekleme mü'mince bir davranıştır. Mesela, tarlanın bakımını yapma, zamanı gelince tohum ekme, ihtiyaca göre sulama, gerekiyorsa haşerelere karşı ilaçlama... gibi yapılması icap eden işleri eksiksiz yapma esbabı gözetme ve ürün almanın altyapısını hazırlama demektir. Bunları hazırlarsanız, Cenâb-ı Hak âdet-i ilahîye açısında çok defa bol semere lutfeder. Fakat, bütün sebepleri yerine getirmiş olmanıza rağmen, Rezzâk-ı Hakikî bazen beklediğiniz rızkı vermeyebilir de. Bakarsınız ki, onca emeğiniz –zahiren– boşa gitmiş, tarlanızdan hiçbir ürün çıkmamış; ya da tam hasat mevsiminde tarlanızı dolu vurmuş veya bir sel gelmiş, her şeyi alıp götürmüş. İşte, böyle bir ihtimale de açık durmak, semereyi Cenâb-ı Hak'tan beklemek, hakkınızda takdir buyurduğuna karşı gönül hoşnutluğuyla mukabelede bulunmak ve “Muhakkak bunda da bir hayır vardır” demek “Elhayru fî mahtârahullah” hakikatine inanmanın, Allah'a tevekkül etmenin ve O'nun muradına teslim olmanın tezahürüdür.

Bu meseleye diyalog ve eğitim faaliyetleri zaviyesinden de şu şekilde yaklaşabilirsiniz: Siz biricik sevda bildiğiniz Allah'ın rızasını elde etmek için nam-ı celil-i ilahîyi herkese duyurma vazifesini omuzunuza almış, bir bayrak taşıyor gibi hiç durmadan soluk soluğa koşuyorsunuz. Koşarken zülf-ü yâre de ağyare de dokunmamaya dikkat ediyor, hiç kimseyi rahatsız etmemeye özen gösteriyor ve kimseye ilişmiyorsunuz. Hatta tavırlarınız, davranışlarınız ve sözlerinizle yarınlar adına da hiç kimseye ilişmeyeceğiniz teminatını veriyorsunuz. En masum hallerinizin dahi yanlış anlaşılabilceği ihtimaline binâen tir tir titriyor ve hür iradenizle kendi hareket alanınızı daraltıyorsunuz; dahası başkalarını vehim ve endişelere sevketmemek için bazen en tabîî haklarınızı bile kısıtlıyorsunuz. Fakat, her şeye rağmen, paranoya yaşayan bir kısım kimseler, “Bunlar şimdi böyle görünseler de yarın ne olacakları belli değil” diyorlarsa; hatta “Hâl-i hazırdaki durumları elli sene sonrası için de teminat sayılsa bile altmışıncı senede ne yapacaklarından ve nasıl davranacaklarından emin olamayız” türünden sözlerle paranojalarını seslendiriyorlarsa ve bundan dolayı da sizi yakın takibe alıyor, üzerinize mercek koyuyor, bazı güzel işlerinizi sabote ediyor ve hizmetlerinize zarar veriyorlarsa, bu türlü durumlarda da esbaba riayet etmiş olmanın huzuru içinde Cenâb-ı Hakk'a tevekkül etmek ve O'nun takdirine teslim olmak lazımdır. Şayet, “Ben şunu yaptım, şunu yaptım, şunu da yaptım; daha ne istiyorlar, neden hâlâ anlamıyorlar” dersiniz kadere taş atmış ve Allah'ın takdirine razı olmamış sayılırsınız.

Evet, tedbirde ve sebeplere riayette hiç kusur etmeseniz bile, iman ve Kur'an hizmetiyle alâkalı bazı meselelerde de bir kısım sıkıntılarla karşılaşmanız normaldir. Bunlar, ya birer imtihan olarak sizi ibadetlerle ancak elde edebileceğiniz mertebelere ulaştırır, ya da

size “Dünyada tatmaya izin var ama doymaya izin yok” mülâhazasını hatırlatır, bu âlemin zevk ü sefa yeri olmadığını, imtihan yurdunda yaşadığınızı ihtar eder.

Musibetlerin En Şiddetlileri

Zaten, İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallahu aleyhi ve sellem), “El-mü’minü belviyyün - Mü’minin başından bela hiç eksik olmaz” diyerek iman yolunun muhtemel meşakkatlerine dikkat çekmiştir. Rasûl-ü Ekrem Efendimiz, belâların en şiddetli olanlarına başta peygamberlerin sonra da derecelerine göre Allah’a en yakın kulların maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bu hususa işaret eden hadis-i şerifin sonunda “Herkes imanının kuvvetine göre belalara uğrar. Şayet insanın imanı sağlam ve güçlü ise ona gelen belalar şiddetli olur; fakat, kulun imanı zayıfsa onun maruz kalacağı belalar da o nispette hafif olur.” buyurulmuştur. İmanı güçlü olan bir insan çok çetin musibetlerle imtihan edilse bile, her türlü meşakkate katlanır; her şeye rağmen, “iman, teslim, tevekkül” der, saadet-i dareyne yürür. İmanı zayıf kimseye gelince, Allah (celle celalühû) onu ağır imtihanlara maruz bırakmaz; çünkü o, elde ettiği küçük bir seviye varsa, ağır bir imtihanda onu da kaybedebilir ki, Rahmeti Sonsuz, kulunu öyle bir sû-i akıbeta uğratmaz. Bu açıdan, adeta imanın gücü ve Allah’la irtibatın kuvveti ölçüsünde bela ve musibetler de şiddetli ya da hafif gelir insanın üzerine. Muhammed Lutfî Hazretleri,

“Ezelden âdet-i Mevlâ dostuna

Sevdiği kulunu mübtela eyler

Alınca abdini kerem destine

Anı bin dert ile ibtila eyler.”

diyerek işte bu hakikati dile getirmiştir.

Hâsılı, insan her meselede sebeplerin gereğini yaptıktan sonra Allah’a tevekkül etmeli, hakikî tesiri ve neticeyi Cenâb-ı Hak’tan beklemeli, akabinde de başına ne gelirse gelsin “Elhayru fî mahtârahullah” deyip takdir-i ilahîye teslim olmalıdır. Allah’ın kaza, takdir ve muâmelelerinin zahirî acılık ve sertliklerine katlanıp her şeyi gönül rahatlığıyla karşılamalı, dûçar olduğu musibetleri kaderin tecellilerini düşünerek iç hoşnutluğu ile ahiret hesabına değerlendirmeli ve her zaman “Hayır, Allah Teâlâ’nın ihtiyar buyurduğu husustadır” mülâhazasıyla dopdolu olarak hâlis bir kul tavrı ortaya koymalıdır.

TEVEKKÜL

Acizlik gösterme, başkasına güvenip dayanmak, Allah'a güvenme, O'nun hükmünün mutlaka meydana geleceğine kesin olarak inanma ve alınması gereken tedbirleri almak anlamında Kur'anî bir terim.

Tariften de anlaşıldığı gibi tevekkül; müslümanın, yapacağı işlerde tüm zahiri sebeplere sarılması, alınması gereken tedbirleri alması, çalışıp çabalaması, ama gönlünü bunlara bağlamayıp sadece Allah'a dayanmasıdır. Tevekkül, hiç bir zaman, çalışmayı ve sebebe sarılmayı terkedip, Allah'ın dediği olur" diyerek kenara çekilmek değildir (Fahru'd-Din er-Razî, Mefatihul-Gayb, Bulak 1289, 111, 122; Elmalılı M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VII, 5063, 5064). Nitekim Hz. Peygamber, devesini salıvererek Allah'a tevekkül ettiğini söyleyen bir bedeviye "Onu bağla da öyle tevekkül et" buyurmuştur (Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyame, 60).

İslâm inancına göre; yaratıkların bütün fiilleri, halleri ve sözleri yüce Allah'ın kaza ve takdiri ile meydana gelir (Nureddin es-Sâbûnî, Mâtûridîye Akaidi, Terc. Bekir Topaloğlu, 161). Onun için İslâm alınması gereken tedbirleri aldıktan sonra, insanlara ve araçılara değil, sadece Allah'a dayanma anlamındaki bir tevekkülü emreder. Bir ayette Allah Teâlâ şöyle buyurur: Müslümanlar sadece Allah'a dayanıp güvensinler" (Âl-i İmrân, 3/122). Hz. Peygamber de şu sözleri ile müslümanlara tevekkülü tavsiye etmektedir: "Eğer siz Allah 'a hakkıyla tevekkül dersiniz, o sizi kuşu rızıklandığı gibi rızıklandırır" (İbn Mâce, Zühd, 14).

Hz. Ömer, Medine'de boşta gezen bir gruba: "Siz necisiniz?" diye sordu. Onlar da: "Biz mütevekkileriz", dediler. Bunun üzerine büyük halife: "Hayır, siz mütevekkil değil, mütevekkil (yiyici)lersiniz. Siz yalancısınız, tohumumu yere atıp sonra tevekkül edene mütevekkil denir" dedi.

Bu olay tevekkülden ne anlaşılması gerektiğini çok güzel ifade etmektedir. Gerçek tevekkül güzel bir davranış, ahlâkî bir fazilettir. Cenab-ı Hak, müslümanlara tevekkülü emretmiş ve mütevekkil olanları sevdiğini haber vermiştir:

"Bir de, daima diri olup, hiçbir zaman ölmeyen Allah'a tevekkül et" (Furkan, 25/58).

"Kim Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter"(Talak, 65/31); "Müminler, ancak o kimselerdir ki Allah anılınca kalpleri ürperir, onlara Allah'ın ayetleri okunduğunda o ayetler onların imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler" (Enfal, 8/2).

Tevekkül, müslümanların kadere olan inançlarının bir sonucudur. Tevekkül eden kimse, Allah'a kayıtsız şartsız teslim olmuş, kaderine razı kimsedir. Fakat, nasıl kadere inanmak tembel tembel oturmayı, herşeyden el etek çekmeyi gerektirmiyorsa, tevekkül de

tembellik ve miskinliği gerektirmez. Gerçek mütevekkil çalışmadan kazanmayacağını, ekmeden biilemeyeceğini, amelsiz Cennet'e girilemeyeceğini, ihlasla ibadet ve taatta bulunmadan Allah'ın rızasına kavuşulamayacağını bilir.

řamil İA